IL-KULTURA

Ta' Ġużè' Galea

DARBA kien hemm xi ħadd li kiteb li l-kultura hi ħaġa li ħolquha l-elite tas-soċjetà biex jinqdew biha ħalli jidhru aħjar minn nies oħra, iżda l-fatt hu li l-kultura tnissel l-elite tas-soċjetà, għax il-bniedem imżejjen bil-kultura jingħażel minn oħrajn li ma għandhomx dan id-don. Il-kultura ma titqiesx mal-għana tal-bniedem, ma tistax tinxtara, tintrebaħ jew tintiret, iżda hi l-frott ta' tagħlim, ħsieb u rieda sħiħa, u bir-raġun kollu bniedem ta' kultura jinżamm bħala aħjar, aqwa u ogħla minn oħrajn li ma humiex għanja b'dan id-don. Dan jiġri f'kull soċjetà ċivili fejn is-sabiħ hu magħruf, il-għerf hu mweġġeh u t-tajjeb hu miqjum.

Kull poplu jidher lura jew 'il quddiem fix-xirka tal-bnedmin skond l-imġiba tiegħu u l-imġiba ma hix ħlief l-espressjoni tal-kultura; fejn din tkun nieqsa, l-imġiba tkun difettuża. Jista' bniedem ikun jaf imur man-nies, għandu mnejn ikun jaf jitkellem, forsi jkollu ġibda għall-arti, imma b'dan biss ma jistax wieħed jingħadd bħala kolt, għax il-kultura tolqot ix-xejriet, il-ġibdiet, il-fehmiet kollha tal-bniedem u tagħtih sura ta' ħajja li tirrendih differenti minn nies oħra għafsin u bla tagħlim. Ma jistax wieħed jingħadd ta' kolt jekk ma jġibx ruħu ta' kolt fir-relazzjonijiet u fl-espressjonijiet kollha tal-ħajja tiegħu. T.S. Eliot fil-ktieb tiegħu "*Notes Towards the Definition of Culture*" kiteb : "Culture is a way of life; it is what makes life worth living"; u dana hu ta' l-akbar importanza meta wieħed jikkunsidra xi

Kieku fid-dinja ma kienx hawn xi ħaġa li tirrendi l-ħajja sabiħa, jew kif qal Eliot "worth living", kieku konna ngħixu iddisprati. Issib min igħix għall-flus, tara oħrajn ifittxu unuri fiergħa, hawn min iħabrek għal qawwa u kburija; iżda b'dawn biss il-bniedem ma jgħixx kuntent u għalkemm iħoss soddisfazzjon meta jiksibhom, qalbu ma tistriehx iżda tissokta tagħtnet u tixxennaq u tikleb għal akkwisti akbar u aħjar. Din hi r-raġuni li l-lum fid-dinja ma hawnx dik il-hena u l-paċi u l-annuna li jitnisslu biss mill-imġiba tajba tal-bnedmin. Għidna li l-kultura ssawwar l-imġiba tal-bniedem u kieku l-imġiba tan-nazzjonijiet kienet mibnija fuq sisien ta' kultura, kieku kienu igħibu minn wiċċ id-dinja l-azzjonijiet ħżiena, il-għira, il-mibegħda ta' bejn il-popli u flokhom kienu aktar isaltnu sentimenti umanitarji.

Kieku l-Gvernijiet ikunu mqanqlin minn sentimenti kulturali, bosta mill-għawġ u mill-għelt li hawn fid-dinja kienu jgħibu : jekk il-ġnus fir-relazzjonijiet internazzjonali jkunu mqanqlin minn sens ġust huma aktar jistgħu jiftiehmu bejniethom, għax kull min hu kolt jagħraf dak li hu ġust u jimxi skond il-ħaqq; għalhekk il-kultura għandha s-siwi materjali tagħha wkoll għax hi triegi għall-ħaqq u għas-sewwa u permezz tagħha neħilsu minn ħafna taħwid u taħbit li qegħdin iżommu d-dinja fl-inkwiet u ma jħallux in-nazzjonijiet jiżviluppaw il-ġid u l-barka ta' pajjiżhom ħalli jkattru l-kumditajiet u l-progressi tal-popli tagħhom.

Din il-ħtieġa ta' ftehim bejn il-ġnus kienet tinħass minn dejjem iżda wisq u wisq aktar f'dawn iż-żminijet li aħna għaddejjin minnhom. Aħna ninsabu mġarrbin : kemm tbatijiet, kemm qilla, kemm ħerba, kemm għaks għaddejna minnhom ħtija ta' għira u mibegħda u nuqqas ta' ftehim fost il-ġnus; u b'danakollu għadna fil-biża' li dawk l-orruri għad jixegħlu u jaqbdu aqwa u eħrex minn qabel u sakemm il-gvernijiet jibqgħu jġibu ruħhom bejniethom bla ebda rigward ta' rġulija, jibqa' dan il-biża' li jaħbtu għal xulxin u jħarbtu u jeqirdu wieħed lill-ieħor.

Is-soċjetà l-lum teħtieġ l-ewwel u fuq kollox li jitjiebu u jitbeġġlu u jintroqmu l-imġibiet u d-drawwiet tal-bnedmin; dan biss jista' jsir permezz ta' tixrid ta' kultura. S'issa n-nazzjonijiet jipprovaw mezzi biex jiksbu qawwa, saħħa u eġemonija, iżda b'danakollu rajna li dawn ma ġebux magħhom risq u kuntentizza fost in-nies, għall-kuntrarju kienu ħtija ta' għelt, gwerer u tixrid ta' demm. Ippruvajna nibnu l-progress tas-soċjetà fuq il-qawwa brutali u ma kellniex ħlief kaos; nibdew, mela, sistema oħra : naraw il-kultura, li tnissel sensi umanitarji fil-bniedem, tkunx kapaċi ġġib fost il-popli dik il-fiduċja li huma jmisshom ikollhom bħala aħwa u bħala ħolqien raġunevoli.

Imma barra l-konsiderazzjonijiet materjali hemm raġunijiet oħra għax imissna nikkultivaw il-kultura : hemm raġunijiet spiritwali jeħtieġ għajxien materjali u spiritwali; il-għajxien spiritwali jeħtieġ għajxien materjali u spiritwai; il-għajxien spiritwali hu marbut ma' sens ta' ġmiel u ta' għerf li jpaxxu l-moħħ u jgħollu l-ħsieb. L-iskop ewlieni tal-kultura hu li tirraffina l-kapaċità mentali biex wieħed ikun jista' jagħraf u jgawdi aħjar l-egħġubijiet li Alla ħalaq biex nitgħaxxqu bihom. Aħna ngħidu li l-bniedem ma jgħixx bil-ħobż biss : wieħed jeħtieġlu joftor u jaħseb biex jgħix bħala bniedem u jkun jista' jħaddem idejh u

moħħu. Jiena nifhem li l-bniedem għaref aktar iħoss soddisfazzjon bil-ħidma ta' l-intellett minn ħidmiet oħra.

Meta wieħed jidra jirraġuni u jgħarbel it-tajjeb mill-ħażin, għandu jintebaħ bi ġmiel u b'armonija li jfawrulu qalbu bil-hena, għax il-ġmiel hu qawwa tal-ħolqien li tqanqal il-qalb u tnissel ħlewwa u faraġ. Il-ġmiel u s-sewwa, għandhom effett misterjuż fuq ir-ruħ; wieħed jista' jkollu idea tagħhom jekk ikun kolt biżżejjed, iżda qatt ma jista' jfissirhom materjalment għax dawn huma turijiet li jagħrafhom il-moħħ u tħosshom il-qalb: wieħed jista' jikkonoxxihom bl-ispirtu tiegħu, iżda qatt ma jirnexxilu jsawwarhom bis-sensi tiegħu.

Meta bniedem jitgħallem u jakkwista kultura, il-fond psikoloġiku tiegħu jimtela b'idejiet u b'fehmiet li jħaddnu univers ġdid, univers ta' għaxqa fejn wieħed jistgħall aħjar il-ġmiel, is-sewwa, il-ħaqq u dawn id-doni kollha li jgħollu l-bniedem fuq ħlejqiet oħra jieħdu għamla u sura li jagħarfuhom biss dawk li huma mogħnija bid-don tal-għerf u dawk li għandhom għajnejhom miftuħin għad-dawl soprannaturali.

Għax fl-aħħar mill-aħħar il-ġmiel u s-sewwa huma fina nfusna mwaħħdin ma' l-ispirtu tagħna, u s-sensazzjoni, it-tagħrif u l-kawża tagħhom huma tliet mezzi biex dawk iż-żewġ qawwiet spiritwali jwettqu saħħithom. Għalhekk min irid iġarrab is-sabiħ u s-sewwa għandu jfittixhom ġewwa fih innifsu u jagħmel din ittiftixa billi jhejji ruħu kif imiss bil-għajnuna tal-kultura; mingħajr din il-għajnuna għalxejn wieħed ħabrek biex jifhem jew jieħu idea ta' ġmiel il-ħolqien. Pitagora, Platone u Dante tħabtu u studjaw biex jagħtu tifsira ta' ġmiel. Dante deherlu illi l-ġmiel hu "unità nella verità", iżda l-"unità" ma hix marbuta ma' l-oġġett iżda hi soġġettiva u intellettwali, jiġifieri għalkemm ħaġa tkun sabiħa mhux kulħadd jista' jintebaħ bil-ġmiel tagħha, iżda jistgħu jintebhu biss dawk li huma magħżulin fost l-oħrajn, jew "uniċi" għax huma mogħnija bil-kultura.

Il-ġmiel u s-sbuħija jinsabu f'bosta ħwejjeġ li għandhom x'jaqsmu mal-ħajja tagħna: aħna nitkellmu fuq xbihat sbieħ, fuq il-ġmiel tal-ħolqien, fuq il-għaxqa ta' l-arti, imma mingħajr il-kultura qatt ma naslu biex nifhmu sewwa x'ifissru u narawhom bil-għajnejn tar-ruħ; u hekk ħafna nies li ma humiex kolti jgħaddu ħajjithom bla ma jithennu bil-ġmiel tal-ħolqien u bla ma jġarrbu dik is-soddisfazzjon li tinħass minn sentimenti spiritwali.

Imma s'issa tkellimna dwar l-effett tal-kultura fuq l-individwu, iżda l-kultura tisfa' ta' ġid mhux lil bniedem waħdu iżda lil pajjiż kollu. F'dik in-nazzjon fejn hemm mezzi għat-tixrid tal-kultura l-livell intellettwali jogħla u n-nies bħala popolazzjoni jingħażlu minn oħrajn li għadhom lura u neqsin mit-tagħlim; fil-pajjiżi kolti s-sentimenti huma aktar nobbli, l-imħabba, il-ħniena aktar mogħġuba; f'dawn il-pajjiżi ssib inqas għelt u ħażen għax in-nies aktar jafu x'inhuma dmirijiethom bħala aħwa u bħala ċittadini. F'pajjiżi fejn hi mxerrda l-kultura tista' tiltaqa' mat-tajjeb u mal-ħażin għax dawn jinsabu kullimkien imqar fl-aħjar kulleġġi, iżda f'dawk il-pajjiżi aktarx wieħed ma jarax eċ-ċessi ta' qilla, ta' ħell u ta' diżordni; għall-kuntrarju hu magħruf li l-qtil, is-serq u l-qerq bl-oħxon jaħkmu fejn in-nies għadhom lura u neqsin mid-dawl tar-ruħ u minn sentimenti sbieħ.

Billi taħt l-influwenza tal-kultura n-nies aktar jifhmu dak li hu ġust u sewwa, dawk il-pajjiżi li jikkultivaw l-istituzzjoni kulturali ssibhom mogħnija b'ħaqq ġust u bil-paċi fost il-poplu, hekk iċ-ċittadini huma mħarsin u jgħixu fil-kwiet u għalhekk ikollhom aktar żmien u ħajra biex jagħtu ruħhom għax-xogħol u għat-tkattir tal-produzzjoni. Din hi r-raġuni li pajjiżi fejn il-livell tal-kultura hu għoli aktarx ma ssibhom neqsin minn xejn u għandhom ekonomija nazzjonali soda.

Rajna kemm tiswa l-kultura fil-ħajja materjali u spiritwali tal-bniedem, tal-pajjiż u tal-ġens. Kif nistgħu ma nħabirkux biex ngħinu u nġibu 'l quddiem dak kollu li jista' jkattar il-kultura tan-nazzjon? Organizzazzjonijiet, Istituti u Għaqdiet li twaqqfu biex ixerrdu l-kultura jistħoqqilhom kull tifħir u inkuraġġiment; l-opra tagħhom ma titqiesx skond is-suċċessi li jidhru biss. Dawn il-għaqdiet li għandhom bħala skop it-tixrid ta' kultura qegħdin iwettqu ħidma fejjieda u ta' siwi kbir; l-effetti tagħhom ħafna drabi ma jidhrux għax bħalma għidna huma ma jfittxux suċċessi għall-għajnejn, iżda b'danakollu ħadd ma jista' jqis kemm hu kbir il-ġid li qegħdin jagħmlu fost il-poplu. Bil-mod u bil-għaqal, bla ħafna għaġeb u bis-sabar, dawn il-għaqdiet qegħdin jaħdmu biex jorqmu r-razza, biex jiftħu għajnejn in-nies, biex jeqirdu l-ġibdiet u d-drawwiet il-ħżiena, biex iwarrbu dawk in-nuqqasijiet li jċekknu lil min għadu lura. U meta r-razza tissaffa, tintroqom u tiżżejjen; tissaħħaħ, titqawwa u tintrefa', allura togħla fuq l-oħrajn, tikseb ġieħ u tgħix hienja u fil-paċi.